

ՆՈՐԱԳԻԻՏ ԷՋԵՐ

ՆՈՐ ԶՈՒՂԱՅԻ ՈՐՄՆԱՆԿԱՐՁՈՒԹԻՒՆԻՑ

Նոր-Ջուլայի Ամենափրկչան վանքի տաճարի եւ խօջա Վեյլանենց, Սուքիստեանենց ու Լղուրենց պատմական ապարանքների գեղարուեստական որմնանկարներն ուսումնասիրելուց յետոյ՝ մեր քայլերն ուղղում ենք արուարձանի Դաւրէթ Թաղը, ուր դեռ կանգուն է 17րդ դարում կառուցուած խօջայական մի այլ ապարանք, որի հիմնական երկու սենեակների պատերը զարդարուած են սեֆէլեան շրջանի նկարչութեան թանկազին նմաներով, որոնք մինչեւ օրս էլ դեռ չեն ուսումնասիրուել եւ մնացել են անյայտութեան մէջ:

Այդ չնչին այժմ Բարսեղեանց ազգատոհմի սեփականութիւնն է: Դա պատմական այն ապարանքներից մէկն է, ուր Ծա՛ն-Արքայս ել՝ բորոյն Սպահանից երբեմն հիւր է եկել Նոր - Ջուլա հայ խօջային եւ այդ առիթով էլ կազմակերպուել են ճոխ խնջոյքներ: Նոյնպէս այդ ապարանքումն է, որ Քօջան հիւրասիրել է Խրանում ապրող Եւրոպացիներից շատերին:

Թէ Նոր-Ջուլայից ո՞ր տոհմը կառուցել եւ նկարազարդել է տունը այդ ապարանքը, դժուարանում ենք որոշ եւ դրական կարծիք յայտնել, որովհետեւ, հակառակ մեր յամառ հետազոտութեանց, ո՛չ Նոր-Ջուլայի պատմութեան մէջ, ո՛չ Ժողովրդի շրթների վրայ եւ ո՛չ էլ ձեռագիր մատեաններում չկարողացանք գտնել փաստական աղբիւրներ: Միայն ապարանքի նրկարազարդ առաջին սենեակի ձախ պատի երկրորդ դռնակում գծուած նկարը պատկերում է մի հայ խօջա, որի ձօտ դրուած քաջ մատենանում գրուած է. «Յիւսուքի ծառայ Սուլթան»:

Թերեւս Նոր-Ջուլայեցի այդ Քօջան է ապարանքի տէրը, որ գեղեցիկ որմնանկարներով դար-

զարել է տունը իր բնակարանը:

Թէ այդ գեղարուեստական որմնանկարներն ու ոսկեղօծ զարդանկարներն իսկապէս ո՞ր մեծատաղանդ նկարչի վրձինին են պատկանում, չուենք, դժբախտաբար, որ եւ է դրաւոր յիշատակութիւն, որի վրայ հիմնուելով կարողանանք պարզել մեզ հետաքրքրող կնիւն հարցերը: Միայն որմնանկարների ոճից, հայերէն տառերից եւ, վերջապէս, ժամանակշրջանից կարելի է հետեւցնել, որ դրանք, Խրեւս, վարպետ Մինասի ստեղծագործութիւններն են:

Սեֆէլեան որմնանկարչութեան այդ լաւագոյն մնացորդները դրաւում են ձեր ուշադրութիւնը ոչ միայն իրենց բնորոշ բովանդակութեամբ, այլ եւ բազմազան գոյնի սքանչելի ներդաշնակութեամբ: Այնտեղ գերէ խողը պլաւաւորապէս իրապաշտ արուեստն է, ուր նրկարիչն արտայայտել է ո՛չ միայն իր մտորումներն ու ապրումները, այլ եւ արուեստագէտի նուրբ չնչով պատկերել է Ծա՛ն-Արքայս երկրորդը եւ նրա պատմաշրջանում ապրող Ժողովրդի վերին խաւի ցայտուն տիպերը:

Նկատողութեան արժանի է նաեւ այն, որ 17րդ դարի այդ դիմանկարների ու խմբանկարների մէջ տեսնում էք երկու տարբեր աշխարհ: Դրանցից առաջինը զուտ իրաւանք է եւ միմիայն իրանական տեսարաններ ու անձեր է պատկերում, իսկ երկրորդը կարելի է անուանել արեւմտեան: Նկարիչը մանրամասնօրէն ու թուամասշտիւ է իր ժամանակի ու միջավայրի տարբեր տիպարները, նրանց հազուատները, շարժումները, սովորութիւնները եւ վրձինել է իրենց ուրոյն առանձնայատկութիւններով: Ձա-

Խօջա Սուլթան

Նոր-Ձուղայի արմանկարներից, 17րդ դար

վաղանց խօսուհն եւ կենդանի են նկարուած մա-
նաւանդ դէմքերը, որոնցից իւրաքանչիւրն յայտ-
նաբերում է նրա յատկանշական գծերով
դէմքեր պատկերելու մեծ ձիրքը: Բայց նա ու-
նեցել է ո՛չ միայն դէմքեր գծադրելու խոշոր
տունեալներ, այլ եւ տիպիկ հոգեկան ապրում-
ները, նրանց ներքին յոյզերն ու մտորում -
ները հարազատօրէն դրսեւորելու մի առանձին
յատկութիւն: Այնտեղ են պատմաշրջանի նաղա-
նի Իրանուհիներն՝ իրենց ուրույն գիմազներով:
Նրանց մօտ են ժամանակի իշխանները: Այնտեղ
են նաեւ Նոր-Ձուղայեցի խօջաներն ու հայ կի-
նը: Արեւելեան տիպերի հետ վրձինուած են նա-
եւ զարաշրջանի Իրանում ապրող Եւրոպացի-
ները: Գրաւիչ են մանաւանդ օրիորդներն ու
կանայք: Արեւելքի ու արեւմուտքի այդ սքան-
չելի գուղադրութիւնը նկարիչն արտայայտել է

զարմանալի հմտութեամբ եւ վարպետ վրձի-
նով: Այդ երեսոյթն է՛լ աւելի բարձրացնում է
որմենախորների գեղարուեստական արժէքը:

Նկարներին առանձին երանգ են տալիս նա-
եւ պատմաշրջանի տիպիկ տարազները եւ կեն-
ցաղի բնորոշ գծերը, որոնց նկարիչը նկարել
է ազգադրապէտի ճարտար վրձինով: Գրանդ
էլ պիտի բացատրել, որ որմենակարներն ունեն
ո՛չ միայն գեղարուեստական, այլ եւ ազգադրա-
կան-կենցաղային խոշոր արժէք:

Որմենակարների էական յատկանիշներից
մէկն էլ հարուստ բնութիւնն է եւ մանաւանդ
բանաստեղծական շունչն ու զինամիկան: Նկար-
ներն ասեւ խօսում են ձեզ հետ, պատմում ժա-
մանակաշրջանի բարձր դասի հոգեկան կեան-
քի, անյայտացած ուրույն կենցաղի, տարազի եւ
երաժշտութեան մասին: Այդ հիմնական բոլոր

երեւոյթները նկարուած են խալտարդէտ զոյներէ ու գծերի ա՛յնպիսի սքանչելի ներդաշնակութեամբ ու վարպետութեամբ, որ սենեակում դուք տեսնում էք արուեստի երկու տարրեր՝ զարդոց եւ տէխնիկա: Դրանցից առաջինը սեֆէվեան նկարչութեան գեղեցկութիւնն ու խորութիւնն է, իսկ երկրորդը՝ իտալական Վերածնութեան շէտն ու կնիքը, որ առանձնապէս նկատելի է եւրոպական նկարներին վրայ:

Այստեղ էլ, զգալիաբար, ժամանակը եւ մարդկային տգիտութիւնը գործել են իրենց անբարեխիղճ աւերումները: Առաջին սենեակի պատերի ներքեւում գծուած որսորդական անհրման պատկերներն ու արժէքաւոր զարդանրկարները հետագայում ծածկել են սպիտակ ծեփով եւ 17րդ դարի սեֆէվեան արուեստի շատ թանկագին էջեր միանգամայն աւերել են ու ոչնչացրել: Այդ տխուր երեւոյթի վրայ աւելացրինք եւ ա՛յն, որ այժմ երկրորդ սենեակում վարձով քնակուող գիւղացիները ոսկեգոծ մանրանկարների ու ծաղկանկարների վրայ մեխել են իրենց ընտանեկան լուսանկարները եւ մնասէլ գեղարուեստական արժէք ներկայացնող որդւորմանկարներ:

Այս ընդհանուր բնորոշումներից յետոյ, տանք ապարանքի հիմնական սենեակի վերելի դռնակներում աւերումից զերծ մնացած մեծագիր որմանկարների նկարագրութիւնը:

Տաւի - Արքաա երկրորդը Նոր-Ջուլայում:— Արուեստագէտի վրձինով գծուած գեղարուեստական մի նուրբ որմանկար է դա: Պատմական իրանի մեծ պըքան ծալլապատիկ նստած հայ խօջայի ապարանքում, ապրում է արեւելեան գիւթիչ երաժշտութեան գունագեղ երանգների աշխարհում: Տիպիկ է Շահի պարզ, բայց նուրբ հագուստը եւ մանաւանդ գլխի չալման: Նկարը նշում է Շահ-Աբբասի Զուղահայերի հանդէպ ցոյց տուած սիրալիկ վերաբերմունքը, էջը նա երբեմն հիւր է եկել հայ խոջաների ապարանքը:

Շահի ձախ կողմը ծալպատիկ նստել է քեամանչիստը. նա գլուխը քիչ թեքել էւ նուրբ մատներով բռնած աղեղով քեամանչէի լարերի վրայ հնչեցնում է արեւելեան յիւրիկ երաժշտու-

թիւնը: Ասես նա ամբողջ էութեամբ ձուլուել է իր նուագադրանի լարերի հետ:

Երաժշտի մօտ կանգնած գեղեցկուհին դիմու փոքրիկ բաժակը մատուցում է հոգեկան բարձր տրամադրութեան ներքոյ ապրող Շահին, որի կապոյտ աչքերի մէջ եւ սէր կայ, եւ մպիտ, եւ անսահման ուրախութիւն:

Գինի, կին, սէր եւ երաժշտութիւն — ահա Արեւելքի այն հիմնական մոտիւնները, որ Իրանի հանճարեղ քերթողներից ոմանք քնարի լարերի վրայ երգել են ա՛յնքան խոր զգացմունքով եւ գեղարուեստական ներութեամբ: Ահա տաղանդաւոր քերթող Օմար Յայեամի սիրերգներից մի գողարիկ քառեակ.

«Այս կուսմ էլ իմն պէս սիրող և եղած,
կապում եւ գերի մի կոյսի մագին.
Կանքը, որ ճրբա վրդիմ տեսնում ես,
Մի քեւ է եղած սիրուհու վրդիմ:»

Իրանի յայտնի բանաստեղծներից Բարաթահէրը եւս նոյն զգացմունքի խորութեամբ երգել է քնարական այսպիսի սիրուհի էջեր.

«Դու որ իմն հետ, սիրուհի՛ս,
Ընկեր յինել չես ուզում,
Ամէն գիշեր էլ ինչո՞ւ
Գայիս ես իմն երազում:»

Ահա եւ Իրանցի տաղասաց Դադիի քնարից մի քառեակ.

«Մեռնում եմ ես այս ցաւից,
Որ իմ մօտից գնացիր.
Կողքիս ճստել չուզեցար,
Շիրմիս վրայ գէ՛թ ճստիր:»

Կարդանք նաեւ Յայեամի գինուն նուիրած պարզ, բայց զգացմունքով լի երգը.

«Վայելի՛ր գինի,
Քանգի չըգիտես
Ո՛րկից եկար դու:
Եւ ուրախ ապրի՛ր,
Քանգի յայտնի չէ
Ո՛ր ես գրնայեմ:»

Շահ-Աբրահա Բ. ք Նոր-Ջուղայում

Նոր-Ջուղայի քրմամկարներից, 17րդ դար

Այդ ո՞րքան յուզիչ է եւ պատկերաւոր նոյն բանաստեղծի սա քառեակը.

«Անօթն իմ գինու, Տէ՛ր իմ, կոտրեցիր,
Դուռը ցնծութեան գոցեցիր առ իս.
Թափեցիր գինիս վարդի պէս կարմիր,
Հարբա՞ծ ես, Տէ՛ր իմ, հո՞գը գայ բերնիս»*) :

Սակայն, զինի, կին եւ սէր երգել են ո՛չ միայն Իրանի հանճարեղ քերթողներ, այլ և ժամանակի տաղանդաւոր նկարիչները։ Ահա քնարական նման մի գեղեցիկ նկար է, որ արուեստագէտ նկարիչը պատկերել է ապարանքի պատի վրայ, ներդաշնակելով Արեււելէի հոգեկան ապրումների հետ։ Այդ բնորոշ երեւոյթներն էլ որմնակարին տալիս են առանձին

զրաւոյթին եւ բարձրացնում նրա զեղարուեստական արժէքը։ Նկարում տիրապետում են մուգ – դեղին կարմրաւուն եւ բաց – մուգ սրճագոյն երանգները։

Խօջա Սուլթան։ Աջ ձեռքին մի դրէչ բռնած, իսկ ձախը ծաղկաւուն գօտուն յենած, կանդներ է Նոր-Ջուղայեցի իշխանը՝ խոհուն հայեացքով։ Տիպիկ է նրա խօլայական տարադր։ Նրա մօտ զրուած մուգ-կարմրաւուն ծածկոցով սեղանի վրայ բազմած բաց մատաւում, ինչպէս նշել ենք, գրուած է. «Յիսուսի ծառայ Սուլթան»։ Թէ ի՞նչ են ներկայացնում զրատէր Խօջայի կեանքի հիմնական դժերը եւ թէ հասարակական տեսակէտից նա ի՞նչ դործունէութիւն է ունեցել, լուսարանութեան համար մեր ձեռքի տակ չունենք փաստական տուեալներ։ Միայն կարելի է ենթադրել, որ նա է ապարանքի տէրը։ Տիրապետում են սպիտակ, սեւ ու կարմիր երանգները։

*) Թարգմանութիւնը պատկանում է Յ. Միրզայեանին։

Եւրոպացիին: 17րդ դարում Իրանում ապրող մի նրբակազմ Եւրոպացի էր դա, որ կանգնած մենաւոր ծառի մօտ, նայում է խոհուն հայեացքով: Նրա ձախ ձեռքից կախուած է մի փողբիկ գաւազան, իսկ ոտքերի մօտ հանգստանում է սիրուն շնիկը:

Սիրոյ հովուերգութիւն: Սիրոյ երջանիկ ապրումներ պատկերող թանաժտեղծական մի գեղեցիկ որմնանկար է դա: Նշածեւ աչքերով, բարակ կամար յօնքերով եւ փողբիկ բերանով շքեղ Իրանուհին թաւիչ մարգապետին վրայ ծալպատիկ նստած, աջ ձեռքով բռնել է գինու փողբիկ րաժակը եւ ձախով քնքշութեամբ առնում է իր մօտ նոյնպէս ծալպատիկ բաղմած իշխանից հասուն եւ հիւթալից տանձը: Նրա աջ եւ ձախ ձեռքերի ճկոյթների վրայ փայլում են վառ կարմիր Փիրուզով զարդարուն ոսկէ մատանիները: Նրանց առջեւ դրուած ափսէի մէջտեղում ժպտում է կէս կտրուած կարմիր ձմերուկը, որի մէջ խրուած է սպիտակ

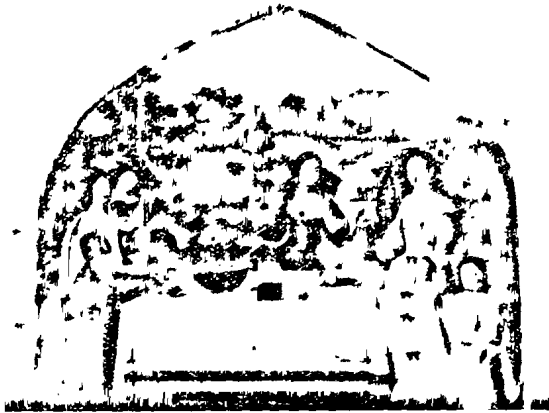
կոթով մի դանակ: Ձմերուկի երկու կողմերում դրուած փողբիկ պնակների մէջ բաղմած տանձերը, դեղձերը, նորարոյս վարունգները եւ նոները զրդուում են ձեր ախորժակը:

Եւրոպացի կիներ: Սեֆէյեան շրջանում Սպահանում ապրող եւրոպացի մի գեղեցիկուհի էր դա, որին առանձին դրաւուրիւն են տալիս արտայայտիչ աչքերը, մինչեւ ուսերն իջած վարսերը եւ մուգ-կարմիր փետրազարդ սեւ գլխարկը: Իշխում են սրճադոյն եւ մուգ-կարմիր երանգները:

Գեղեցիկուհիների աշխարհում: Նուրբ վրոճիկով գծուած գեղարուեստական այս մեծագիր խմբանկարը պատկերում է Ծառ-Արբաս Երկրորդի պատմաշրջանում Իրանում ապրող մի խումբ եւրոպացի գեղեցիկուհիներ, որոնք կանանց եւ ծառազարդ պարտիզում, մի սեղանի շուրջ համախմբուած, վայելում են բնութեան բարիքները: Սեղանը զարդարուած է մրդերով: Կէս կտրուած ձմերուկը, նուրբ, վարունգը,

Սիրոյ հովուերգութիւն
Նոր-Ջուլայի որմնանկարներից, 17րդ դար

Գեղեցկուհիների աշխարհում
Նոր-Ջուզայի որմնակարներից, 17րդ դար

հիւթալից դեղձը եւ կարմիր դինով լցուած չիւլը նկարուած են ա՛յնքան բնական եւ կենդանի, որ գրգռում են ձեռք ախորժակը եւ դուք անպայման ուզում էք կարմիր ձմերուկի մէջ խըրուած սպիտակ կոթէ գանակով մի շերտ կտրել եւ անուշ անել: Այդ հանդամանքներն էլ նշում են վարպետ նկարչի մատիւր-ձօրտ վրձիններու խոշոր ձիրքը: Բայց որմնակարում ձեռք ուշադրութիւնը պաշտօնը են եւրոպացի գեղուհիները, որոնք նայում են ձեզ իրենց նուրբ գիւժարկով: Առանձնապէս պաշտօն է սեղանի ձախ ծայրում կանգնած չքնադադմ կինը: Դա մի երջանիկ մայր է, որ իր սիրասունն եւ հրէշտակադէմ փոքրիկի ձեռքից բռնած, նայում է ուրախ հայհաջքով: Նրա մարմարի պէս սպիտակ վիզը զարդարուած է ճերմակ մարգարիտների շարանով:

Գեղեցկութեան մի այլ տիպար է սեղանի կենտրոնին կից բազմած օրիորդը, որ հագել է վառ կարմիր քետաբաշէ, մինչեւ ուսերը բաց, մի նուրբ զգեստ: Նրա բանաստեղծական սի-

րուն դէմքի վրայ կարդում էք եւ ժպիտ, եւ ուրախութիւն, եւ սէր: Նա իր նուրբ մատնեւորով բռնել է մի թաւափայլ ծաղիկ, իսկ սպիտակ վիզը զարդարուած է ճերմակ մարգարիտներով:

Սեղանի միւս ծայրին նստած է մի այլ չքնադադմ օրիորդ, որի մօտ կանգնած երիտասարդն ապրում է սիրոյ ու երջանկութեան աշխարհում:

Առ հասարակ, որմնակարում եւրոպացի դեղեցկուհիները գծուած են ա՛յնքան բնական, խօսուն եւ ա՛յնքան կենդանի, որ վկայում են նկարչի դէմքեր վրձիններու հարուստ յատկութիւնները: Այդ երեսոյթն էլ նշում է, որ նկարիչն իր շրջանում փայլել է որպէս վարպետ պօրտրէտիստ:

Որմնակարին առանձին երանգ են տալիս նաեւ կանանց մինչեւ ուսերը բաց պարզ, բայց ուրոյն տարադնեւր, որոնք իրենց գունազեղ երանդներով եւ նուրբ գծագրութեամբ ունեն ո՛չ միայն գեղարուեստական, այլ եւ ազգագը-

բական արժէք:

Նկարում ժպտում է նաեւ գեղեցիկ բնութիւնը: Կանանչ ծառերը եւ գունազոյ գաղիկները գծուած են ա՛յնքան բնական եւ կենդանի, որ ընդգծում են նկարչի պէյզաժ նկարելու կարող վրձինը:

Արձանագրենք եւ այն, որ նկարիչը որմնանկարում տիպարները, բնութեան տեսարանները, ծաղիկները, պտուղները եւ իրերն այնպէս է դասաւորել, որ դիտողի աչքից ո՛չ մի երեւոյթ չի վրիպում: Սակայն, դա միայն որմնանկար չէ, այլ մի գեղեցիկ բանաստեղծութիւն, որի մէջ ցոյանում են նկարչի դիտելու, ըմբռնելու եւ գեղարուեստօրէն արտայայտելու տաղանդի էական յատկանիւնները: Այս որմնանկարը կարելի է նկարչի գլուխ-գործոց ըստեղծագործութիւններից մին համարել եւ որր կարող է նկարչական ամէն մի լուսագոյն թան-

գարանի գարդը կազմել:

Երաժշտութիւն: Արեւելեան երաժշտութիւն, քնարական բանաստեղծութիւն եւ նկարչական նուրբ արուեստ — ահա այն հիմնական գծերը, որոնք տարբեր երանգներով ներգաչնակել են միմեանց եւ կերտել սեփէլփեան արուեստի մի սրանշիլի պատկեր: Դա իրանցի երկու երջանիկ երաժշտագէտների կեանքի մի ցայտուն նկարն է: Նրանք ծալպատիկ նստե՛ն իրար կից, փափուկ մարդագետնի վրայ ծառերի մօտ, եւ ապրում են արեւելեան երաժշտութեան գունեղ երանգների աշխարհում: Նորանցից մէկն արտայայտիչ աչքերով եւ նուրբ իրանով մի չքնաղ իրանուհի է, որ սպիտակ նուրբ մատներով նուագում է դայիրէն: Միւսն իրանցի երիտասարդ սրնգահարն է, որ իր սիրատուր սիրտը դրել է սրինգի մէջ եւ բարակ չրթներով հնչեցնում արեւելեան երաժշտու-

Երաժշտութիւն

Նար-Ջուղայի արմամկարներից, 17րդ դար

թիւնը: Նրա պարզ տարադի դարձը կազմում է գունադեղ նուրբ գօտին: Գլխաւորապէս իշխում են դեղին եւ մուգ սրճագոյն երանդները: Պատը, տարաբախտաբար, ճեղքուել է եւ գեղարուեստական նկարը մէջտեղից կիսուել:

Եւրոպացի կիներ:— Կարմիր վարդի կոկոնը նուրբ մատներով բռնած, հանդարտ քայլում է կանանց մարդադետնում: Նրա չէկ մագերի հանդարտ իջել են դէպի մարմարի պէս սպիտակ բաց ուսերը: Վիզը զարդարուած է սպիտակ մարգարիտների շարմնով: Իսկ կրծքի վրայ աստղի պէս ժայտում է կարմիր վարդի կոկոնը: Ձախ ձեռքով քնքշութեամբ բռնել է իր քղանցքը: Մօտից վազում է սիրուն շնիկը: Տիրապետող երանդը մուգ-կարմիրն է:

Նոր-Ջուլայիցի կիներ եւ հայ խօջան:— Կանանց պարտիզում, իր տիպիկ տարազով, կանգ-

նել է Նոր-Ջուլայիցի կիներ: Պօջայական դեր-դաստանից մի Հայունհի է դա, որի գլխաշորի երկու կողմերը, վիզը եւ կուրծքը զարդարուած են իրանական ոսկիների շարաններով: Նա կարմիր վարդը քնքշութեամբ մատուցում է իր մօտ կանչնած Պօջային, որ գլխին դրել է մի թաղիքէ գլխարկ, իսկ ձեռին ունի մի փոքրիկ զաւապան: Քիչ հեռու երեւում են չինարի ծառերը:

Սիրահարների երջանկութիւնը:— Դրանք երկու երջանիկ սիրահարներ են, երկու արեւելեան կենդանի տիպաբներ: Երիտասարդը ձախ ձեռքը դրել է չքնաղ իրանուհու ուսին, իսկ սիրուհին ալ ձեռքը քնքշութեամբ հպել է սիրածի ալ ձեռքին եւ ձախով կանանց մարդադետնին յենել է դիմու երկարաժիւղ փոքրիկ սա-փորը: Սպիտակ մարգարիտները փայլում են

Սիրահարների երջանկութիւնը

Նոր-Ջուլայի որմնակարներից, 17րդ դար

նրա վրի շուրջը: Նա ծաղկաւուն տարազով ծածկուած ավ ոտը դրել է սիրածի ոտի վրայ: Նկարում իշխում են՝ անսահման ուրախութիւն, քեքուածութիւն եւ երջանկութիւն: Տիրապետում են մուգ-կարմիր եւ բաց - դեղին երանդները:

Սրանք են ահա 17րդ դարի սեփէվեան պատմաշրջանում իր դարգացման որոշ բարձրութեան հասած նկարչական արուեստի թանկագին մնացորդները, որոնց մէջ տեսնում էք նոյն մամանակի հայ նկարիչներից մէկի, եւ թերեւս վարպետ Մինասի, մշակուած, նուրբ եւ բարձր արուեստը, նրա հմուտ ու ձեւակերպուած վրձինը, որ երեք դար առաջ փայլել է Սպահանում եւ Նոր-Ջուղայում: Մի արուեստագէտ, որ առոճանապէս աչքի է ընկել որպէս վարպետ դիմանկարիչ, պէյզադիստ, ժամբիստ եւ մանրանկարիչ: Նա թողել է որմնանկարչական արուեստի աշխարհի մնայուն էջեր, որոնք իրենց ոճով ու բովանդակութեամբ ո՛չ միայն ինքնատիպ են, այլ եւ մի-մի արժէքաւոր վաւերագրեր են եւ այսօր ցայտուն դափնում ապրող հայ խօջանների, իրանցի իշխանական տիպերի, ինչպէս նաեւ եւրոպական դէմ-

քերի, նրանց քնարական ապրումների, հոգեբանութեան, անհետացած ուրախ կենցաղի, սովորութիւնների եւ տարալի մասին: Այդ կական երեւոյթներն էլ դժուած են արուեստագէտի աշխարհի վարպետ վրձինով ղոյնների եւ գծերի աշխարհի սքանչելի ներդաշնակութեամբ, որ զուգ աշտեղ տեսնում էք արտայայտութեան ոչ միայն պարզութիւն եւ խորութիւն, այլ եւ քնքշութիւն ու մեղմութիւն, երեւոյթներ, որոնք ընդզծում են պատմաշրջանի տաղանդաւոր հայ նկարչի պայծառ դիմագիծը: Եւ ո՛րքան խորանում էք այդ որմնանկարների մէջ, նոյնքան էլ զգում նրանց գեղարուեստական խոշոր արժէքը:

Առ հասարակ, Նոր-Ջուղայի Դաւրէթ Թաղում բաղմած պատմական ապարանքի նկարապարզ առաջին սենեակի 17րդ դարի իրանեան որմնանկարչական արուեստը պատկերող փորձիկ, բայց հոյակապ մի թանկարան է, ստեղծագործուած սեփէվեան գեղարուեստի նուրբ շնչով ու խորութեամբ, որը կարող է պատկերել ամէն մի գեղարուեստասէր փողովորդի:

ԱՐԱՄ ԵՐԵՄԵԱՆ

20 նոյեմբեր 1938, Նոր-Ջուղայ

